

SUDAN'DA ARABULUCULUK ÇABALARI VE İÇ SİYASETTE BARIŞ İMKÂNI

KAAN DEVECİOĞLU

Uzman ORSAM

“

Sudan'da Abdullah Hamduk'un geçiş dönemi başbakanlık makamından istifasının ardından hem sivil gruplar arasında hem de sivil gruplarla askerler arasında yeni anlaşmazlıklar ortaya çıkmış ve bu durum yaşanan siyasi krizin derinleşmesine neden olmuştur.

”

Sudan'da 25 Ekim askeri müdahalesinin ardından yeni bir egemenlik konseyi kurularak Temmuz 2023'te seçimlerin gerçekleşeceği duyurulmuş ve görevden alınan Başbakan Abdullah Hamduk'un yeniden atanarak kabine kurması beklenirken Hamduk muhalif gruplarla görüşerek 2 Ocak'ta istifa etmiştir. Bunun üzerine ülkede bir taraftan protesto gösterilerinin yoğunluğu artarken, diğer taraftan da yeni egemenlik konseyi kurularak bakanlar atanmış fakat hem başbakanın kim olacağına dair belirsizlik hem de yeni konsey ve kabine üyeleri ülkede

iç siyasi barışın imkânını sınırlandıran temel unsurlardan olmuştur. Sudan'da yaşanan protesto gösterilerine polisin sert müdahalesi devam etmekte, en az 90 kişinin hayatını kaybettiği ve 2 askerinin de protestocular tarafından öldürüldüğü iddia edilirken, başta Birleşmiş Milletler (BM) olmak üzere ABD ve diğer batılı aktörlerin yeni egemenlik konseyi üzerine baskısı artmaktadır. Bu iklimde süreç içerisinde askerler muhalif sivillerin ülkedeki etkinliğini kademe kademe azaltmış ve mevcut durumda Burhan'ın uzlaşma açıklamalarıyla ülkede eski rejim unsuru olarak ifade edilen Ulusal Kongre Partisi üyeleri ve destekçilerinin yeniden siyasi sahneye kazandırılmasına zemin hazırlandığı görülmektedir. Buradan hareketle çalışmada Sudan'daki sivil-sivil ve sivil-asker anlaşmazlığına çözüm ve barışçıl

geçiş için söz konusu askerî müdahaleden bugüne sürdürülen küresel ve bölgesel arabuluculuk çabaları bağlamında ülke içindeki kutuplaşmaların yumuşama emareleri kritik edilmektedir.

SİVİL-SİVİL VE SİVİL-ASKER ANLAŞMAZLIĞINDA ARABULUCULUK ÇABALARI

Sudan'da Abdullah Hamduk'un geçiş dönemi başbakanlık makamından istifasının ardından hem sivil gruplar arasında hem de sivil gruplarla askerler ara-

sında yeni anlaşmazlıklar ortaya çıkmış ve bu durum yaşanan siyasi krizin derinleşmesine neden olmuştur. derinleşmesine neden olmuştur.

BM, ülkedeki kırılgan demokratik geçişi sağlamak için görüşmeler yapacağını duyurmuştur. Bu minvalde BM Entegre Geçiş Yardım Misiyonu'nun (The United Nations Integrated Transition Assistance Mission in Sudan-UNITAMS) taraflar arasında görüşmeleri başlattığı açıklanmıştır.

UNITAMS özel temsilcisi Volker Perthes Hartum'da düzenlediği bir basın toplantısında, ilk görüşmelerin farklı aktörler arasında bireysel istişareleri içereceğini ve ikinci görüşmelerin ise doğrudan veya dolaylı müzakere turu olmak üzere gerçekleşeceğini belirtmişti.

Perthes, söz konusu girişime Sudan'daki ordu, isyancı

gruplar, siyasi partiler ve protesto hareketleri gibi paydaşların yanı sıra sivil toplum ve kadın gruplarının da sürece katılmaya davet edileceğini açıklamıştır. Bu kapsamda, Ömer el-Beşir karşıtı mitinglerde aktivist bir ittifak olan Sudan Profesyonelleri Dernekleri (Sudanese Professionals Associations-SPA), ülkenin siyasi krizini çözmek amacıyla UNITAMS tarafından yürütülen bu arabuluculuk girişiminin yeni egemenlik konseyinin otoritesiyle ilişkileri normalleştirme noktasındaki önerisini kesin bir şekilde reddetmiş ve girişimlerin başlamasının ardından ise açıklama yapılmaması dikkat çekmiştir.

Sudan'ın önde gelen sivil muhalefet koalisyonu Özgürlük ve Değişim Güçleri (Forces of Freedom and Change-FFC) ise Sudan halkının darbeye karşı çıkma, sivil ve demokratik bir devleti yeniden kurma hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunan her türlü uluslararası çabayı desteklediğine dikkat çeken bir açıklama yapmıştır.

“

Sudan'da askerler ve siviller arasında yeni bir anlaşmazlık konusuna neden olan UNITAMS müzakerelerine Afrika Birliğinin, Hükümetler Arası Kalkınma Otoritesi (Intergovernmental Authority Development-IGAD) ve Eritre'nin de katkı sunmasıyla yeni bir sürece girilmiş olduğu belirtilse de protestocu halk tamamen sivil yönetim talebiyle gösterilerini sürdürmektedir.

”

Bu kapsamda UNITAMS koordinasyonu ile başlayan görüşmeler Acil Durum Avukatları, Doktorlar Birliği ve Gazeteciler Birliği'nin yuvarlak masa toplantılarıyla sürdürülmüştür. Ayrıca askerleri destekleyen tarafların UNITAMS ve diğer yabancı aktörlerin Sudan iç siyasetine karşı müdahalelerine yönelik protesto gösterileri de aralıklarla devam etmektedir. Bu minvalde Sudan'da askerler ve siviller arasında yeni bir anlaşmazlık konusuna neden olan UNITAMS müzakerelerine Afrika Birliğinin, Hükümetler Arası Kalkınma Otoritesi (Intergovernmental Authority Development-IGAD) ve Eritre'nin de katkı sunmasıyla yeni bir sürece girilmiş olduğu belirtilse de protestocu halk tamamen sivil yönetim talebiyle gösterilerini sürdürmektedir.

İÇ SİYASİ KUTUPLAŞMALARDA YUMUŞAMA EMARELERİ

UNITAMS, Afrika Birliği ve IGAD ortaklığında yürütülen arabuluculuk mekanizması tarafından 12 Nisan Salı günü yapılan açıklamada, Sudan halkının önümüzdeki günlerde güzel haberler duyacağı belirtilmiştir. Söz konusu açıklama öncesinde ise Egemenlik Konseyi Başkanı Abdülfettah el-Burhan ve UNITAMS Başkanı Volker Perthes, Afrika Birliği Elçisi Muhammed Hacen ve IGAD Elçisi İsmail Wais, sivil liderliğindeki geçiş hükümetinin yeniden düzenlenerek ülkede bir diyalog kurma çabalarını gördükleri rapor edilmiştir. Afrika Birliği Sudan Temsilcisi Muhamed Belaiche toplantının ardından yaptığı açıklamada, olağanüstü hâlin kaldırılması, siyasi tutukluların

serbest bırakılması ve protestoculara yönelik şiddetin sona ermesi yoluyla süreç öncesinde uygun bir atmosfere ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır. Diğer taraftan 12 Nisan Salı günü Egemenlik Konseyi Üyesi ve Sudan Devrimci Cephesi (SRF) Başkanı el-Hadi İdris başkanlığındaki heyet, Troyka ülkelerinin (ABD, İngiltere ve Norveç) büyükelçileri ve temsilcileriyle bir araya gelmiştir. Ardından 14 Nisan'da Avrupa Birliği (AB) büyükelçileriyle bir toplantı daha yapılmıştır. Bu toplantıda SRF, Sudan krizinden çıkmanın doğru yolu olarak önerdikleri siyasi girişimin ayrıntılı bir açıklamasını sunmuştur. Troyka temsilcileri girişimi memnuniyetle karşılamışlar ve SRF'nin rolüne ve kapsamlı bir siyasi çözüme ulaşma arayışını olumlu bulmuşlardır. Nitekim küresel ve bölgesel aktörlerin arabuluculuk çabaları sonrası gelen bu açıklamalar, İbrahim Gandur ve İslamcı siyasetçilerin serbest bırakılması ve Ömer el-Beşir'in hastanede tutukluluğunun devam etmesi, el-Burhan'ın 16 Nisan Cumartesi günü yaptığı barış

ve uzlaşma çağrısıyla anlam kazanmaktadır.

Sudan Egemenlik Konseyi Başkanı Orgeneral Abdulfettah el-Burhan'ın, süreçte herkesin geçiş dönemini yönetmekte başarısız olduğunu ve vatandaşların isteklerini karşılayamadıklarını belirttiği açıklaması ülkede bir dönüşümün habercisidir fakat bu açıklamayla birlikte Ulusal Kongre Partisi (National Congress Party-NCP) mensuplarının serbest bırakılması, Sudan sokaklarındaki protestocuların ateşini artırabilecek potansiyele sahiptir. El-Burhan, geçiş döneminin herkes arasında barış, uzlaşma ve rıza içinde geçmesini istediğinin altını çizerek vatandaşların kendilerini kimin yöneteceğini seçeceği özgür ve adil seçimler yapılana kadar bu dönemi tamamlamak için en iyi yolu bulmanın önemine dikkati çekmiştir. Burhan, pek çok girişimin masada olduğunu belirterek, silahlı kuvvetlerin bunları kabul etmekte bir sakıncası olmadığını vurgulamıştır. Ayrıca önceki dönemde herkesin geçiş

dönemini yönetmekte başarısız olduğunu kaydeden Burhan, ülkede yaşanan gösteriler, yürüyüşler, ekonomik sorunlar, kabile çatışmaları ve güvenlik ihlallerinden mustarip hâle geldiğini ve herkesin bu sorunlara çözüm bulmak için çalışması gerektiğine dikkat çekmiştir.

Bunun yanı sıra el-Burhan, siyasi tutukluların serbest bırakılması için prosedürlerin başlatıldığını ve iki veya üç gün içinde diyalog ortamını hazırlamak için özgür olacaklarını belirterek siyasi güçler arasında bir uzlaşma olması durumunda iktidarı sivillere devretmeye hazır olduklarını belirtmektedir. Siyasi tutukluların yasal durumlarını incelemek ve işlemlerini hızlandırmak için Başsavcı ve Yargıtay başkanıyla görüştüğünü dile getiren Burhan, yetkili kurumlara olağanüstü hâli gözden geçirmeleri, ulusal güvenliği ve ekonomiyi içeren bazı hükümleri sürdürmeleri talimatını verdiğini bildirmiştir. Burhan, siyasi ve toplumsal güçleri, direniş komitelerini ve tüm ulusal

aktörleri ve ilgilileri millî mutabakatı sağlamak için ülke menfaatini ön planda tutarak taviz vermeye çağırıştır.

Sudan'ın yaklaşık üç yıldır yaşadığı "iç savaş" yorgunluğu bugün el-Burhan'ın 25 Mart askerî müdahalesinden umduğunu bulamadığı "barış" arayışında yatmaktadır. Bu barışa Sudan siyasetinin tarafları kalıcı bir çözüm için hazır olmasa da bir "soğumaya" hazır görünmektedir. Bu minvalde el-Burhan'ın son açıklaması, iç siyasi çıkmaza, farklı siyasi güçler (yerel, bölgesel ve küresel) ve kendisiyle diğer aktörler arasındaki iletişimin kopmasına geçici bir rahatlama sağlayabilecektir. Bu durum ise Burhan'ın yeni bir şeyden bahsettiği veya herhangi bir girişim önerdiği anlamına gelmemekle birlikte her kesimi içine alan ulusal uzlaşmanın önemi hakkında her zaman söylenenleri tekrar etmektedir. Dolayısıyla Sudan iç siyasetinde bu durum bir retorik hâline gelmekte ve her kesimin içerisinde Ulusal Kongre Partisi'nin (İslamcılar) henüz bir parçası olarak görülmediği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak Sudan'da Burhan'ın kademe kademe ülkedeki sivil muhalefeti etkisizleştirdiği ve mevcut sürecin de bunun bir parçası olduğu anlaşılmaktadır. Bu minvalde Sudan'da yumuşama emareleri görülmekle birlikte takip eden süreçte İslamcılar ve muhalif siviller arasındaki savaşın yoğunlaşacağı, Hamduk tarzı bir hükümetin kurulacağı, ordunun zirvede kalmaya devam edeceği, gelecekte bir gün seçim olacağı vaadiyle öngörülebilir bir sonuç için siyasi platformun planlı bir şekilde hazırlandığı görülmektedir. ■